

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ylimääräisistä urheilijaeläkkeistä annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ylimääräisistä urheilijaeläkkeistä annetun lain muuttamisesta (HE 315/2018 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Petri Heikkinen, Suomen Olympiakomitea
- olympiavoittaja Juha Mieto, Suomen Olympiavoittajat ry
- puheenjohtaja, olympiavoittaja Pertti Ukkola, Suomen Olympiavoittajat ry
- pääsihteeri Tero Kuorikoski, Suomen Paralympiakomitea ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- Valtion liikuntaneuvosto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtion ylimääräinen urheilijaeläke on tunnustusluontoinen, ei etuusperusteinen eläkejärjestelmä, jonka puitteissa voidaan myöntää eläke urheilijalle tunnustukseksi olympiakisoissa saadusta kultamitalista. Erityisestä syystä eläke voidaan myöntää myös merkittävästä kansainvälisestä urheilu-urasta. Valiokunta korostaa, että urheilijaeläkejärjestelmä osaltaan lisää urheilun arvostusta tärkeänä kulttuurin muotona.

Monet ikääntyneet suomalaiset olympiavoittajat ovat saavuttaneet maallemme urheilumenestystä aikana, jolloin ei ole ollut eläketurvajärjestelyjä tai merkittäviä taloudellisia palkintoja. Sen

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2018 vp

vuoksi on valiokunnan arvion mukaan perusteltua, että valtio tukee heidän vanhuuden aikaista toimeentuloaan. Erityisen tärkeäksi tämä muodostuu niissä urheilulajeissa, joissa urheilijat eivät koskaan, edes menestyessään urheilullisesti, ansaitse rahaa urheilu-urallaan siten, että se turvaa henkilön toimeentulon urheilu-uran jälkeen. Eri urheilulajien kesken on myös suuria eroja esimerkiksi siinä, mistä urheiluun liittyvistä kustannuksista urheilijat itse joutuvat vastaamaan ja miten sosiaaliturva kertyy.

Eläke on harkinnanvarainen ja tarkoitettu myönnettäväksi niille menestyneille urheilijoille, joiden vanhuus- tai muu eläke on jäänyt alhaiseksi. Eläke voidaan myöntää joko täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä, riippuen hakijan tulotasosta. Täyden eläkkeen taso vuonna 2019 on 1 359,02 euroa ja osaeläke on puolet täyden eläkkeen määrästä. Sivistysvaliokunta pitää hyvin perusteltuna mahdollisuutta muuttaa osaeläke täydeksi eläkkeeksi hakijan toimeentuloon liittyvien muutosten vuoksi.

Paraurheilijoiden tulo voi muodostua usein jo ennen normaalia eläkeikää erilaisista eläkkeistä (esim liikennevahingosta tai työtapaturmasta kertyvä eläke tai työkyvyttömyyseläke). Asiantuntijakuulemisessa on korostettu, että eläkkeen myöntäjän tulee ottaa eri eläkkeiden yhteensovittaminen huomioon sekä se, että paraurheilijan tulokertymä on vammautumisen vuoksi usein pienempi jo normaalin työuran aikana verrattuna vammattomiin urheilijoihin. Sivistysvaliokunta pitää erittäin hyvänä, että hallituksen esityksen perusteluissa selkeästi täsmennetään, että eläke on mahdollinen myös paralympiavoittajille.

Sivistysvaliokunta kannattaa hallituksen esityksen hyväksymistä.

Poikkeaminen tulorajoista

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi ylimääräisistä urheilijaeläkkeistä annettuun lakiin säännös, jonka mukaan laissa säädetyn tulorajan noudattamisesta voidaan poiketa erityisen ansioituneen olympiavoittajan tai paralympiavoittajan osalta. Ehdotusta on esityksen valmistelun aikana ja myös saadussa asiantuntijalausunnossa osin vastustettu muun muassa sillä perusteella, että ehdotettu muutos ei ole lain alkuperäisen tarkoituksen mukainen, asettaa hakijat eriarvoiseen asemaan ja luo painetta vastaavan muutoksen tekemiseen taitelijaeläkejärjestelmään.

Sivistysvaliokunta kannattaa ehdotettua mahdollisuutta poiketa tulorajoista, kun halutaan palkita urheilijaeläkkeellä erityisen ansioitunut olympia- tai paralympiavoittaja. Valiokunta korostaa, että eläke on perusluonteeltaan tunnustus erityisistä urheilusaavutuksista. Kansainvälisen huipputason saavuttaminen joko virallisessa olympialajissa tai muussa urheilulajissa on vaatinut urheilijalta uran aikana äärettömän paljon työtä, ja kansainvälisessä kilpailussa voiton saavuttaminen on lajista riippumatta hyvin vaikeaa. Valiokunta korostaa olympia- tai paralympiavoittajan suurta kansallista merkitystä esikuvana urheilua harrastavalle nuorisolle ja koko kansalle sekä urheilu-uran aikana että sen jälkeen. Valiokunta korostaa myös säännösehdotuksen asettamia erityisiä vaatimuksia tulorajoista poikkeamiselle. Kyseessä täytyy olla erityisen ansioitunut olympia- tai paralympiavoittaja, ja eläkkeen myöntämiselle ilman tulorajoja täytyy olla erityinen syy. Sivistysvaliokunta painottaa, että harkittaessa tässä tarkoitettua eläkkeen myöntämistä tulee kiinnittää erityistä huomiota eläkkeen myöntämistä koskevan harkinnan tasapuolisuuteen ja yleiseen hyväksyttävyyteen.

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2018 vp

Asiantuntijakuulemisessa on esitetty perusteltuja näkemyksiä siitä, että kaikille olympia- ja paralympiavoittajille tulisi riippumatta tuloarajoista automaattisesti myöntää ylimääräinen urheilijaeläke tunnustuksena voitosta lajin arvostetuimmassa kilpailussa. Sivistysvaliokunta suhtautuu tähän ajatukseen myönteisesti. Sivistysvaliokunta esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että se mietinnössään ehdottaisi asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaesitys*).

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuutta hakemuksesta maksaa ylimääräistä urheilijaeläkettä kaikille olympia- ja paralympiavoittajille heidän saavuttaessaan eläkeiän. (Valiokunnan lausumaesitys)

Eläkkeiden rahoitus

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esitettyjen muutosten tarkoituksena on täsmentää eläkkeiden myöntämisen kriteerejä valtion talousarviossa vuosittain vahvistetun määrärahan puitteissa. Viime vuosina määräraha on ollut enintään 260 000 euroa ja sitä on saanut käyttää enintään 16 täyttä eläkettä vastaaviin urheilijaeläkkeisiin. Vuonna 2019 määräraha on noin 370 000 euroa. Uusia eläkkeitä voidaan myöntää vain vuosittaisen talousarvion rajoissa. Nykyisin täyttä eläkettä saa neljä ja osaeläkettä 24 urheilijaa. Mahdollisuus jättää tuloaraja huomioimatta erityisen ansioituneen urheilijan osalta tulee todennäköisesti lisäämään urheilijaeläkehakemusten määrää.

Sivistysvaliokunta toteaa, että lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentissa urheilijaeläkkeen määräksi on merkitty 1 339,57 euroa kuukaudessa. Esityksen yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, että vuonna 2019 ylimääräinen urheilijaeläke on indeksikorotuksen jälkeen 1 359,02 euroa kuukaudessa.

Sivistysvaliokunta kannattaa muutosehdotusta, jolla eläkkeiden rahoitus irrotetaan veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen käytöstä. Muutos ei tarkoita sitä, että eläkejärjestelmä siirtyy jatkossa automaattisesti talousarviorahoituksen piiriin, mutta se mahdollistaa sen, että jos myönnettävien eläkkeiden määrä uudistuksen seurauksena tai muusta syystä jatkossa lisääntyy, lisärahoitus voidaan kattaa talousarviorahoituksella. Näin kehittyvä urheilijaeläkejärjestelmä ei vähentäisi muuhun liikunnan tai laajemmin kulttuurin ylläpitoon ja kehittämiseen jaettavien veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarojen määrää.

Urheilijoiden sosioekonomisen aseman kehittäminen

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä kiinnittää huomiota urheilijoiden usein hyvin puutteelliseen sosiaali- ja eläketurvaan. Sivistysvaliokunta on lausunnossaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain sekä sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjälle annetun lain 4 §:n muuttamisesta (SiVL 2/2016 vp — HE 152/2015 vp) lausunut muun muassa, että pitkän ajan tavoitteena tulee olla urheilijoiden siirtyminen käytännössä normaalijärjestelmän piiriin siten, että urheilijoiden sosiaaliturva (työttömyysturva, tapaturmavakuutus, eläketurvan karttuminen ym.) saatetaan muiden työtätekevien tasolle. Tällä on tarkoitettu erityisesti joukkueurheilijoita, mutta myös apurahaurheilijoiden osalta tulee asettaa sama pitkän ajan tavoite. Sivistysvaliokunta korostaa myös urheilijoiden työuran aikaisten toimeentulomahdollisuuksien vahvistamista edistämällä kaikin tavoin kouluttautumismahdollisuuksia jo urheilu-uran yhteydessä.

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2018 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 14.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk

jäsen Li Andersson vas

jäsen Ritva Elomaa ps

jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd

jäsen Jukka Gustafsson sd

jäsen Marisanna Jarva kesk

jäsen Kimmo Kivelä sin (osittain)

jäsen Hanna Kosonen kesk

jäsen Mikaela Nylander r

jäsen Ulla Parviainen kesk

jäsen Pekka Puska kesk (osittain)

jäsen Sari Sarkomaa kok

jäsen Sami Savio ps

jäsen Jani Toivola vihr

jäsen Pilvi Torsti sd

jäsen Raija Vahasalo kok

varajäsen Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine

Valiokunnan lausunto SiVL 18/2018 vp
Eriävä mielipide

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Lakiesityksessä ehdotetaan muutettavaksi ylimääräisistä urheilijaeläkkeistä annettua lakia.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan laissa säädetyn tuloajan noudattamisesta voitaisiin poiketa erityisen ansioituneen olympiavoittajan tai paralympiavoittajan osalta.

Mielestämme tämä lakimuutos ei toteuta kyseisen lain tarkoitusta: Urheilueläkkeellä on tarkoitus samoin kuin taiteilijaeläkkeellä paikata pitkän uran tuomaa aukkoa eläketurvassa.

Urheilijaeläkkeen on tarkoitus siis turvata perustoimeentulo niille henkilöille, joiden eläkekertymä on urheilu-uran johdosta alhainen.

Valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto, valtion liikuntaneuvosto ja KEVA eivät kannattaneet lausuntokierroksen lausunnoissaan tätä muutosehdotusta. Ehdotettu muutos ei ole lausunnonantajien mukaan lain alkuperäisen tarkoituksen mukainen, sillä se asettaisi hakijat epätasa-arvoiseen asemaan ja loisi painetta vastaavan muutoksen tekemiseen taitelijaeläkejärjestelmään.

Urheilueläkkeet eivät ole palkinto. Erityisen ansioituneen urheilijan palkitsemiseen puolestaan on jo olemassa väline, 20 000 euron suuruinen Pro Urheilu -tunnustuspalkinto. On selvää, että esitys (1§:n 3 momentti) tuloajoista poikkeamiseen erityisen ansioituneen olympiavoittajan tai paralympiavoittajan osalta tulee hylätä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 14.2.2019

Li Andersson vas
Jukka Gustafsson sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Pilvi Torsti sd
Jani Toivola vihr